

Intervenció pública en l'activitat econòmica: dubtes i observacions

Josep M. Bricall

1. És força segur que el món genèric d'aquesta trobada "Els economistes catalans i la intervenció pública en l'activitat econòmica" respon a un autèntic problema. Potser hom podria cercar raons especials relatives al nostre ambient més pròxim.

El problema, però, apunta probablement a una dimensió més general. Si la "intervenció pública" no és la designació universal que resulta de peripècies biogràfiques d'alguns economistes, amb l'expressió d'allò que un col·lectiu professional pot aportar a la col·lectivitat nacional, llavors el títol d'aquestes jornades suggereix una doble preocupació: d'una part suspito que es refereix a una intervenció pública de caràcter visible, i, d'altra, es suposa que els economistes disposem d'alguna cosa específica per aportar-hi o contribuir-hi. Si, a més, pensem que les entitats organitzadores i les institucions col·laboradores d'aquesta trobada han decidit de fer-ho després d'una anàlisi racional del que han constatat o s'els ha proposat, estem en condicions d'afirmar que el títol d'aquesta trobada respon a una necessitat oficial o oficiosa del nostre medi ambient, palesat també de forma explícita, àdhuc solvent.

Crec que la primera cosa que s'ens pot demanar a nosaltres és que reflexionem sobre el marc on ens movem, marc certament analític, únic susceptible de fornir-nos les respostes significatives d'allò que s'ens reclama. Això no esgota totalment la nostra comesa, però no és escabellat afirmar que és el primer que hem de proposar-nos. En d'altres paraules, el pas obligat de les reflexions sobre la intervenció pública ha de concernir no únicament als estris sinó a la globalitat de l'esforç teòric per comprovar si aquest es troba en condicions de fornir una guia adient per resoldre els problemes —si més no per intentar de resoldre'ls. Aquests problemes haurien d'ésser reformulats per a plantejar-los no tal com són expressats per l'home del carrer o l'opinió sinó com són contemplats per l'anàlisi econòmica. Només aquesta pot ésser capaç de desvetllar les lleis de gravitació de les economies, més enllà d'una aparença de repòs, si s'em permet un símil físic.

Del caràcter del nostre esforç teòric crec que en parlà amb justesa i precisió J. M. Keynes en la seva carta a R. F. Harrod datada el 4 de juliol de 1938:

"Crec que l'Economia és una branca de la lògica, una manera de pensar... Hom pot progressar de manera valuosa utilitzant axiomes i principis; malgrat tot hom no pot anar massa lluny sinó albirem models nous i més perfectes. Com sabeu, això exigeix 'una observació atenta del funcionament actual del nostre sistema'...

L'economia és una ciència de pensar en termes de models unida a l'art de seleccionar aquells models que són rellevants al món contemporani. Cal fer-ho, car a diferència de les ciències naturals típiques, el material on s'aplica no és, en molts dels seus aspectes, homogeni en el temps. L'objectiu d'un model consisteix en separar els factors relativament constants o semi-permanents d'aquells que són transitoris o fluctuants, de manera que siguem capaços de desplegar una forma lògica de pensar sobre aquests darrers i de comprendre les seqüències temporals que se'n generen en casos particulars" (C. W. –XIV– pàg. 296).

2. Soc una mica escèptic sobre el conjunt de debats escabellats entorn de les precisions metodològiques aplicades a l'Economia, fetes ordinàriament a partir de construccions "a priori" que són obra de filòsofs de la ciència, poc amatents a seguir amb detall la tasca dels economistes.

En canvi, concedeixo una gran importància als estudis realitzats sobre la forma que procedeixen els economistes en la seva activitat teòrica. Des d'aquesta perspectiva, recentment s'ha escrit que l'escabellament teòric que realitzen els economistes sol procedir en quatre direccions (estratègies) segons els resultats que se'n obtenen:

- a) per extensió del camp on es construeix la teoria. Per exemple el nombre i naturalesa de països, mercaderies, factors, etc. en el comerç internacional.
- b) per afebliment de les condicions que encerclen la teoria, cercant un conjunt menys restrictiu de condicions (sobre funcions de producció, o sobre la distribució de la dotació de recursos per exemple).
- c) per la trobada de condicions que redueixen l'àmbit de les condicions anteriors d'una teoria.
- d) per la construcció de condicions alternatives que tanmateix mantenen l'abast explicatiu de la teoria.

En realitat –s'ha assenyalat– aquest procés possibilita la formació d'escoles a partir d'un nucli originari –prou general– de condicions pròpies (per exemple la maximització del guany a les indústries, la maximització de la utilitat als consumidors, les taxes d'intercanvi d'equilibri determinades per taxes marginals de substitució i de transformació, etc.). Així es caracteritza: primer, la formació de famílies de programes de recerca, i segon, la construcció de programes d'aplicació d'aquestes condicions originàries a àrees diferents (B. Hamminga, 1983, pàg. 67-69).

Tanmateix aquest procés teòric té aspectes que bloquegen el progrés científic de la manera que ha estat descrit per la citació de Keynes. S'han, en definitiva, formulat sistemes d'interdependència, sotmesos a unes limitacions. D'ambdós elements –interdependència i limitacions– difícilment podem obtenir guies definitives de política econòmica: el raonament econòmic pot esdevenir no l'"empty box", sinó la "chambre introuvable" del divuit dels Lluïsos de França. L'equilibri general pot tenir un valuós rol negatiu de cara a evitar que els homes pràctics o teòrics mal informats es precipitin en afirmar el rol coherent i beneficiós de la mà invisible; però de cara a intervenir en una realitat concreta aquest rol negatiu difícilment pot anar més enllà d'una recomanació (F. H. Hahn (1983), pàg. 14).

Per això, es fa difícil de negar l'afirmació de Steindl (1984, pàg. 5) en el sentit que l'orientació pràctica prevalent es fa en forma de negació: no més plans, no més inflació, no més estat de benestar, etc. Ens trobem, segons ell, en un gran buit, mancat de noves idees, omplert improvisadament per aquelles polítiques que han permès de reviure la vella doctrina neoclàssica, que es desplegà entre 1870 i Keynes. La seva bàsica estratègia consisteix en eliminar la història i la societat i reduir el seu

objecte a un exercici d'optimització. Tanmateix, les lleis de l'economia potser podien ésser així tan estrictes com les de la ciència –prosegueix Steindl– però mentre aquestes faciliten l'enginyeria, aquelles l'obstaculitzen.

Tot això ha estat molt natural i no podia ésser d'altra manera. La sopa depèn dels seus ingredients amb la matització de la cocció. Però Hicks (1979, pàgs. IX-X) ha mostrat lúcidament una esclatxa: l'anàlisi ha d'aplicar-se als fets per tal d'explicar-los. Hem d'afrontar, doncs, la causació: descriure els esdeveniments, no com un procés històric, ans com un procés lògic.

Aquí cal situar la lliçó de Keynes (J. A. Kregel –1981– pàgs. 64-66), de malaguanyat centenari; la “Teoria General” no ens mostra un aspecte més de l'anàlisi econòmica, tot deixant als economistes la tasca de preservar la teoria microeconòmica neoclàssica com a fonament de la teoria macroeconòmica mitjançant la introducció d'aquells supòsits que permeten obtenir “Keynesian results”. Més aviat el seu tractament de la demanda agregada és un mètode d'anàlisi que precisament permet la investigació sobre mesures de política econòmica concreta. En el seu cas, la política d'ocupació.

Tampoc s'havia de descurar “l'observació atenta del funcionament actual del nostre sistema”. És probablement això el que nodreix les que han estat anomenades observacions primàries d'una teoria (Hicks, 1979, pàg. 33). Convé de recordar que aquesta ha estat la disciplina que ha imposat als professionals de la història i de les ciències naturals el rigor que cal. Ha estat un economista rellevant (Leontief, 1983, pàg. IX-X) qui ha parlat de la poca preocupació de molts economistes per l'erosió que afecta la qualitat i abast de les estadístiques oficials, així com llur desinterès per la informació que es genera a través de publicacions tècniques i dels documents i estudis menats sobre la vida de les empreses i dels mercats.

3. Convé de discutir, doncs, l'abast de l'esforç teòric. Aquesta discussió reclama un dubte metòdic, on la capacitat de dubtar és tan decisiva com la de desenvolupar.

Aquests papers només poden exhibir una intenció introductòria. Per tant, no poden ésser ni exhaustius ni concludents.

Tot amb tot, m'ha semblat que el que ha expressat es decantaria sinó presentés a continuació alguns punts on aquesta exigència és inajornable en els moments actuals. N'he triat quatre i els he seleccionat –amb tota la intenció– a partir dels atzucacs de treballs aplicats en què he col·laborat:

a) De primer, el tema de la productivitat. La preocupació per la productivitat del treball, ingredient bàsic del cost de treball, no cal que sigui esmentada amb més èmfasi. Se'n parla, es mesura i es discuteixen les raons de la seva diferent evolució segons els períodes i segons els països. Malgrat tot, l'anàlisi neoclàssica fa difícil de concebre aquesta productivitat així definida més enllà d'un quocient merament descriptiu, sense vinculació, per tant, amb el cos teòric fonamental. Procedir així és renunciar d'entrada a fer de la productivitat, de la seva mesura i de la seva evolució un objecte d'anàlisi, bàsic per a conèixer el funcionament de les nostres societats.

I, tanmateix, Kaldor ha insistit en diverses ocasions sobre el fet decisiu dels rendiments creixents a la indústria manufacturera, una de les aportacions més reeixides de A. Smith, com expressió d'una transformació endògena i acumulativa de l'aparell productiu.

b) El canvi tècnic. L'interès per la nova tecnologia i la seva plasmació a través de noves branques productives, creadores de nous béns i serveis, que declaren la vellesa d'altres antics i que alteren l'aparell de la producció i la vida de territoris sencers constitueix la preocupació dels polítics, dels sindicalistes, dels empresaris, i de l'opinió. Difícilment aquest tema s'ha fet tan reiteratiu com en els nostres dies. També

hi ha aquí un problema per inserir-lo de forma convincent en el corpus teòric, i roman com una roda boja del conjunt de l'anàlisi, debatut amb el tema de la seva incorporació, del seu caràcter, del seu origen, etc.

Tanmateix, Pasinetti ha distingit curosament entre selecció de tècniques i canvi de tècniques. La primera afecta només a una part de la inversió bruta i pot quedar influïda per preus relatius de treball i de màquines (no, doncs, de la taxa d'interès de forma sistemàtica). La segona és la més significativa i descriu lògicament un procés històric a llarg termini, independent dels preus relatius dels factors.

c) Les variables monetàries. La taxa d'interès apareix com la gran preocupació actual. Es barregen però, en parlar-ne, qüestions relatives a l'acció sobre l'oferta monetària i al volum del dèficit públic de determinada economia. El tractament analític i de política pràctica de les variables monetàries es veu condicionat per un diner que no fica nosa a la suposada racionalitat a llarg termini de l'economia real. Sembla que sentim les evocacions de l'Hayek de 1935.

I tanmateix, el diner és un instrument de caràcter institucional que no solament actua com a mitjancer per arrencaments contractuals, sinó que també actua com a vehicle transmissor, en una direcció, d'un poder general, no específic, de compra en el temps. (Davidson, 1982, pàg. 31). Keynes advertí que el diner és un bé durable, el rendiment del qual cau de forma més lenta quan augmenta la seva demanda i que és monetària aquella economia que disposa d'un actiu, el premi de la liquidesa del qual està per sobre dels seus costos de conservació.

d) La inversió. Sobre el seu esperonament es conjuren les alarmants unanimitats d'avui en dia. Però el seu tractament teòric i pràctic és presoner de la seva contemplació com interdependent de l'estalvi i com a sinònim d'augment de capital fix.

Tanmateix, Sylos-Labini ha recordat recentment la vella tradició de separar entre magnitud de la inversió i composició de la inversió. Aquella depèn d'expectatives de la demanda futura i de les formes de finançament i relliga el passat i el futur o, com expressà Hicks, el determinisme i el voluntarisme (1979, pàg. 10-11). Aquesta incorporant les modalitats del canvi tècnic.

4. Voldria acabar i voldria no cansar més. Gosant allargar-me una mica més, després dels dubtes hauré de fer-me perdonar alguna observació.

Voldria referir-me a la dificultat que ofereix la realitat econòmica per ésser tractada com a relacions d'intercanvi. La teorització a partir d'elles —la catalàtica de Hicks (1976)— ha suposat un cost considerable que ha pagat el tractament dels fenòmens de la producció.

Potser podríem concretar més. La reducció dels fenòmens propis de la producció i dels que són peculiars del diner a esquemes teòrics propis de l'intercanvi, opera, sobre tot, mitjançant l'axioma de la substituïbilitat general de béns i serveis i, més en particular, la substituïbilitat de l'excés de demanda d'un bé per aconseguir l'equilibri (Davidson, 1982, pàgs. 4 i 58-78). En definitiva, que l'única cosa acceptable avui en intercanvi per productes (d'avui (o de demà) és un altre producte d'avui (o el valor actual de productes de demà en termes de productes d'avui).

Caldrà que manifesti que la tecnologia actual s'adapta malament a aquesta visió i que les peculiaritats d'un dels béns —el diner— trenquen les anelles d'aquesta substitució pel que fa sobre tot a la seva dimensió intertemporal? No identificariem d'aquesta manera alguns dels obstacles que ens traven l'eficàcia de l'accés a la realitat?

Les observacions han desembocat en unes preguntes. Només voldria esperonar —potser de forma insuficient— a una aproximació de les qüestions que s'adrecen avui a la nostra professió.

Referències

- Davidson, P., *International Money and the Real World*, MacMillan, 1982.
- Hahn, F. H., *On the Notion of Equilibrium in Economics*. C. U. P., 1973.
- Hamminga, B., *Neoclassical Theory Structure and Theory Development. An Empirical, Philosophical Case Study Concerning the Theory of International Trade*, Springer Verlag, Berlin, Heidelberg, New York, Tokio, 1983.
- Hicks, J. R., "Revolutions in Economics" a *Method and Appraisal in Economics*, ed. by S. Latsis, C.U.P., 1976.
- Hicks, J. R., *Causality in Economics*. B. Blackwell, Oxford, 1979.
- Keynes, J. M., *The Collected Writings* vol. XIV Macmillan 1973.
- Kregel, J. A., "On distinguishing between alternative methods of approach to the demand for the output as a whole", *Australian Economic Papers*, June 1981.
- Leontief, W., Foreword a *Why Economics is not yet a Science* ed. by A. S. Eichner Macmillan, 1983.
- Steindl, J., *Reflections on the Present State of Economics*, Banca Nazionale del Lavoro, *Quarterly Review*, March, 1984.